

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ДОСЯГНЕННЯ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND POSSIBILITIES OF ACHIEVING IT IN THE POST-WAR PERIOD

УДК 338.27

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.81-15>

Атаєва О.А.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств та менеджменту, Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут Української інженерно-педагогічної академії (м. Бахмут)

Кендус Д.І.

асистент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Літвак О.А.

к.е.н., доцент кафедри екології та природоохоронних технологій, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Ataieva Olena

Educational and Scientific Professional and Pedagogical Institute Ukrainian Engineering Pedagogical Academy (Bakhamut)

Kendus Daria

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Litvak Olga

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

У статті розглянуто сутність сталого розвитку та його значення для майбутніх поколінь. Проведено історичну ретроспективу формулювання питання щодо необхідності забезпечення сталого розвитку. Визначено порядок встановлення Організацією об'єднаних націй цілей сталого розвитку. Проаналізовано порядок адаптації зазначених цілей у вітчизняну практику. Розкрито причини, які спонукають країни реалізовувати цілі сталого розвитку. Досліджено вплив повномасштабної війни на тенденції щодо досягнення Україною цілей сталого розвитку, наведено думки експертів з цього приводу. Визначено практичні механізми планування сталого розвитку. Встановлено місце України у рейтингу країн по реалізації цілей сталого розвитку. Розкрито вплив війни на всі показники діяльності держави та проведено паралель зі зміною на цій основі цілей стратегічного розвитку України в майбутньому. Проаналізовано плани повоєнного відновлення України та їх роль у досягненні сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, цілі сталого розвитку, післявоєнний період, відновлення, пріоритети, фінансування.

The article examines the essence of sustainable development and its importance for future generations. A historical retrospective of the questioning of the need to ensure sustainable development was conducted. The procedure for establishing sustainable development goals by the United Nations has been determined. The order of adaptation of the specified goals into domestic practice was analyzed. The reasons that encourage countries to implement the goals of sustainable development are revealed. The impact of a full-scale war on trends in Ukraine's achievement of sustainable development goals is studied, and experts' opinions on this matter are given. The practical mechanisms of sustainable development planning are defined. The development of measures to achieve the goals of sustainable development after Ukraine acquired the status of a candidate for the European Union is disclosed. Ukraine's place in the ranking of countries on the implementation of sustainable development goals has been established. The influence of the war on all indicators of the state's activity is revealed and a parallel is drawn with the change on this basis of the goals of the strategic development of Ukraine in the future. It is noted that in the post-war period, the key goal should be goal number 16 of the list established by the United Nations – Peace, justice and strong institutions, as well as overcoming poverty, ensuring decent working conditions and economic growth, the availability of clean water and proper sanitary conditions, and also innovation industry and infrastructure. It was determined that these goals have replaced such pre-war goals of sustainable development as responsible consumption and production, quality education, protection and restoration of the terrestrial ecosystem, affordable and clean energy, and reducing inequality. The post-war recovery plans of Ukraine and their role in achieving sustainable development are analyzed. The directions of each of them and the amount of funding that is planned to be attracted within them have been determined. The need to define the goals of sustainable development for the implementation of recovery plans is analyzed. The list of priorities of post-war sustainable development according to the opinion of the President of Ukraine is given.

Key words: sustainable development, sustainable development goals, post-war period, recovery, priorities, financing.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку країни в умовах сьогодення постає однією з ключових проблем людства. Це пов'язано із тим, що від нього напряду залежать можливості отримання найвищої економічної та соціальної вигоди від розвитку народного господарства. Обов'язковою умовою отримання таких вигод є вживання заходів щодо захисту навколишнього середовища та забезпечення відтворення природних ресурсів у довгостроковій перспективі. Крізь призму економічного змісту поняття сталого розвитку передбачає не лише розвиток вітчизняної економіки та збільшення доходів на одиницю населення, а й вдосконалення всіх елементів системи соціального забезпечення країни. Відтак, процес

сталого розвитку неухильно повинен супроводжуватись змінами в структурі побудови економіки та соціальної сфери.

Події, які сколихнули не лише Україну, а й увесь світ 24 лютого 2022 року, коли російська федерація здійснила повномасштабний збройний напад на суверенну державу, зумовили «ефект доміно» у всій розбудованій системі функціонування держави. Те, що було актуально ще вчора, повністю змінило свій зміст в умовах війни. Аналогічні тенденції торкнулись і встановлених цілей сталого розвитку України на найближчу перспективу та інструментів їх досягнення, адже фокус розвитку з економічної та соціальної сфери тимчасово було зміщено на військовий та оборонний сек-

тор. Визначення цілей сталого розвитку України в нових умовах та проведення оцінки можливостей їх досягнення зумовлюють високу актуальність проведення дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Враховуючи високе значення сталого розвитку для забезпечення стабільності функціонування держави на довгострокову перспективу, вивченням особливостей його забезпечення присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, Мельник В., Подольський М., Брик Д., Иванов С., Костел А., Драганчук В., Дорош Є., Фочук П., Андрієць А. Lopez-Claros A., Roy M., Steinbrink L. та ін. Проте забезпечення сталого розвитку під час війни та у період повоєнного відновлення набуває відокремлених особливостей, які також потребують ґрунтовного дослідження. Відтак, вагомий вклад у розкриття тематики дослідження у зазначеному напрямку здійснювали Кисляк Р., Городніченко Ю., Буряк Є., Редько К., Чорновол А., Орленко О., Завальнюк І., Пилипенко Я., Григоренко Є. Шніцер М. Проте, не применшуючи вклад зазначених авторів, вважаємо, що динамічність процесів, які відбуваються в країні в умовах війни, наприклад серед останніх – підлив росіянами Каховської ГЕС, мають безпосередній вплив на забезпечення сталого розвитку України й потребують додаткового комплексного дослідження.

Постановка завдання. Враховуючи вищенаведене, метою проведення наукового дослідження виступає визначення особливостей забезпечення сталого розвитку України у поточних умовах, а також оцінка можливості досягнення встановлених цілей у післявоєнний час.

Вклад основного матеріалу дослідження.

У 21 столітті економічне та демографічне зростання у світі відбувається з неймовірною швидкістю. Закономірно збільшується і вплив людства на навколишнє природне середовище, посилюється соціальний дисбаланс. У відповідь на надмірну експлуатацію природних ресурсів, масштабні екологічні та соціальні кризові явища у світі поширюється концепція забезпечення сталого розвитку. Суть даної концепції полягає у встановленні балансу між задоволенням потреб людства зараз і захистом інтересів майбутніх поколінь, зокрема в питаннях підтримки безпечного та здорового довкілля.

У науковій літературі за основу сучасної концепції «сталого розвитку» поставлено доповідь Римського клубу під назвою «Межі зростання» (1972 р.) [1]. Суть доповіді полягала в тому, що визначений на той момент вектор економічного розвитку був несумісним із забезпеченням довготривалого життя планети. На той час доповідь набула широкого резонансу, що забезпечило виконання основної її цілі – привернення уваги до конфлікту економіки та екології.

У 1987 р. Світова комісія ООН з навколишнього середовища та розвитку (WCED) актуалізувала проблему пошуку нової моделі розвитку суспільства. Голова Комісії Гро Гарлем Брундтланд представила доповідь «Наше спільне майбутнє», в якій відображені основні підходи щодо забезпечення сталого розвитку (sustainable development). Під цим терміном ідентифікується розвиток, який націлений на задоволення потреб нинішнього покоління без завдання шкоди можливостям майбутніх поколінь також задовольняти аналогічні потреби [2].

Офіційне визнання концепція сталого розвитку отримала у 1992 році на Конференції ООН в Ріо-де-Жанейро, яка відома як Саміт Землі. Її результатом став документ «Порядок денний на 21 століття», в якому сформульовано основні засади впровадження сталого розвитку в країнах світу.

Водночас поширена в певний часовий проміжок після постановки даного терміну думка щодо фокусування концепції сталого розвитку суто на екологічній ситуації не відповідає дійсності. Насправді дана концепція є набагато ширшою і містить всі сфери життя людства: економічну, соціальну та екологічну. Центральне місце в ній відводиться людині – сучасній та майбутній. Водночас такі категорії як використання ресурсів, економічний розвиток, націленість інвестицій, освіта, охорона здоров'я, зайнятість та боротьба з голодом повинні узгоджуватись із сучасними та перспективними потребами.

Враховуючи значення сталого розвитку для сучасних та майбутніх поколінь у вересні 2015 року Генеральна асамблея Організації об'єднаних націй схвалила резолюцію «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року», якою було визначено перелік цілей сталого розвитку. Загалом таких цілей налічується 17 і вони розподілені між соціальною, економічною та екологічною сферами. У зазначеному Порядку проведено уточнення завдань та встановлено уточнення показників, які необхідно досягнути до 2030 року [3].

В Україні, як і в інших країнах Європи, з усією відповідальністю підійшли до адаптації глобального переліку завдань та показників до національних планів розвитку. Скоригувавши їх з урахуванням вітчизняних особливостей, було розроблено «Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Надалі цілі сталого розвитку були конкретизовані у Національній економічній стратегії на період до 2030 року [4].

Для забезпечення всебічного розгляду тематики дослідження вважаємо за необхідне встановити причини, через які та чи інша країна потребує впровадження у свою національну економіку принципів сталого розвитку. Якщо мова йде про країни

Європи, і Україну в тому числі, то основною причиною, яка зумовлює стимулювання не простого економічного зростання, а саме сталого розвитку, є прагнення забезпечити таким чином високий рівень державної безпеки. Справді, характерною рисою функціонування практично всіх країн Європи є висока залежність від природних ресурсів, зокрема паливних, а також низький рівень їх видобутку. Окрім того, більшість країн європейського континенту є глибоко залежними від зовнішніх фінансових ресурсів. Такий стан речей ускладнює формування незалежної економічної політики, а також вкрай негативно впливає на стан довкілля, що своєю чергою зумовлює погіршення умов життя населення. Водночас попит на природні ресурси у світі продовжує зростати. Це спричиняє додаткові фінансові витрати у сфері бізнесу та негативно впливає на стан довкілля. Саме для зменшення цього впливу застосовується концепція сталого розвитку.

З іншого боку, необхідність запровадження концепції сталого розвитку підсилюється на фоні потреби підвищення конкурентоздатності країн Європи на тлі нових геополітичних парадигм: зростання позицій Китаю та Північної Америки у світі, новий перерозподіл ринків між цими країнами та росією. При цьому необхідно враховувати той факт, що таке посилення конкурентоздатності повинно бути нероздільно пов'язане із забезпеченням енергетичної безпеки, яка особливо гостро постала після повномасштабного вторгнення росії до України.

Незалежно від того, яка саме причина є домінуючою під час фокусування країни у напрямку забезпечення сталого розвитку, зазвичай передбачається реалізація наступних взаємопов'язаних цілей:

1. Створення конкурентоздатної, високоефективної та низьковитратної економіки.
2. Підвищення рівня життя населення.
3. Покращення стану навколишнього середовища.

Закономірно, що коли країна перебуває у стані повноцінної війни, змінюються передумови для забезпечення сталого розвитку не лише майбутніх поколінь, а й населення сьогодні. Терористична тактика ведення війни з боку російської федерації, внаслідок якої зруйновано тисячі будинків мирних мешканців, об'єктів цивільної та критичної інфраструктури, ставить перед Україною завдання не лише успішно вистояти весь складний шлях до перемоги, а й післявоєнного відновлення [5].

Відбудова повинна бути спрямована в майбутнє і формувати це майбутнє, вважає Ів Блау, директора Центру російських та євразійських досліджень ім. Дейвіса Гарвардського університету. Обсяги та ступінь складнощів такого відновлення уже очевидні, попри те, що навіть не

настали умови для початку цього процесу, адже військові дії, а отже руйнування, продовжуються. Мова йде про глобальну відбудову фізичної та соціальної інфраструктури, електромережі, будинків, шкіл, лікарень, пам'яток архітектури [6]. І хоча сьогодні, говорити про відбудову ще дуже рано, локально вона вже розпочалась: частина громадян, які виїхали поступово повертаються до дому, починають відбудовувати своє житло і свої громади. Відтак, уже існує необхідність встановити принципи, на яких має ґрунтуватись майбутня глобальна відбудова країни та її пріоритети.

Якщо порушувати питання про практичні механізми планування сталого розвитку, то найбільшу ефективність у світі показує планування на трьох рівнях: національному, регіональному та місцевому. У випадку України, всі зазначені рівні повинні бути органічно поєднані зі стратегією сталого розвитку країн Європи. На жаль, в Україні ще у довоєнний період відстежувалась відсутність єдиного підходу до управління сталим розвитком. Окрім того, відзначалась відсутність технології розробки стратегії та чітко окреслених пріоритетів сталого розвитку, поруч із нечіткістю методів оцінки ефективності досягнення поставлених цілей та інструментів їх реалізації. Проте, попри зазначені проблеми, за підсумками 2021 року Україна зайняла 36 місце рейтингу сталого розвитку посеред 165 країн, забезпечивши покращення ступеня досягнення 10 із 17 визначених ООН цілей [7]. Очевидно, що війна відкинула Україну в цьому рейтингу далеко назад і зумовила виникнення багатьох перешкод на обраному шляху сталого розвитку. Однак, пріоритети України залишаються абсолютно визначеними та не передбачають ніяких відхилень. Так, зараз як ніколи актуальна потреба у високоякісній та своєчасній інформації, як основі для прийняття ефективних управлінських рішень. Проте одночасно спостерігається проблема з акумуляцією та опрацюванням економічних та фінансових статистичних даних, зокрема і щодо оцінки досягнення цілей сталого розвитку. Масштабний вплив на таку тенденцію відбувається через концентрацію основних зусиль та організаційних ресурсів уряду на військових діях, що певним чином ускладнює координацію дій по реалізації цілей «Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року».

Однак, після набуття Україною у червні 2022 року статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, продовжився процес забезпечення сталого розвитку через ухвалення рішення про створення Офісу з реалізації Цілей сталого розвитку. До його ключових обов'язків входить розробка та практична імплементація механізмів входження цілей стратегічного розвитку до національної та регіональної політик.

Повномасштабна війна зумовила тотальну руйнацію всієї системи функціонування держави. Зокрема, втрата виробничого потенціалу та зниження валового внутрішнього продукту за підсумками 2022 року на рівні 29,1% [8], через глибокий дефіцит деяких видів товарів, порушення процедури обміну, погіршення інвестиційного клімату, зниження доходів громадян та втрати місця роботи, міграція всередині країни та за її межі, критичне зниження податкових та митних надходжень, і, як наслідок, суттєвий дефіцит бюджету, руйнування налагоджених логістичних ланцюгів, зростання інфляції та фактів спекуляцій на дефіцитних товарах та курсах валют, не лише суттєво погіршили позиції України по всіх напрямках, а й зумовили зміну фокуса цілей сталого розвитку. Без миру, жодна країна не може забезпечити досягнення цілей сталого розвитку. Саме тому у післявоєнний період ключовою повинна бути ціль за номером 16 списку встановленого ООН: Мир, справедливість та сильні інститути. Саме у досягненні цієї цілі відстежується найбільший регрес України, що було засвідчено Глобальним індексом Миру, який зменшився у 2022 році на 16%. Це перемістило Україну зі 143 місця в рейтингу на 153 [9].

Окрім того, на одній лінії за ступенем важливості знаходиться ціль з подолання бідності (ЦСР 1), за нею слідує – забезпечення гідних умов праці та економічного зростання (ЦСР 8), наявність чистої води та належних санітарних умов (ЦСР 6), а також промисловість інновації та інфраструктура (ЦСР 9). Для порівняння зазначимо, що у мирний період для України ключовими цілями

сталого розвитку були такі: відповідальне споживання та виробництво, якісна освіта, захист і відновлення екосистеми суші, доступна і чиста енергія, скорочення нерівності.

Попри той факт, що війна формує нездоланні перешкоди для дотримання традиційних соціальних норм і виконання різних програм, в тому числі й соціального спрямування, вона може бути успішно використана як інструмент для повернення України на шлях до досягнення цілей сталого розвитку. Це стає можливим в тому числі завдяки активній допомозі зовнішніх партнерів для відбудови країни. Проте для її отримання на зазначені цілі обов'язковою умовою є наявність плану відбудови з прорахуванням вартості затрат. Відтак, проаналізуємо розроблені плани повоєнного відновлення, відобразивши їх особливості за допомогою таблиці 1.

Перший план розрахований на десять років та поєднує в собі 15 різних сфер. Загальна вартість становить 750 млрд дол., майже половину з яких планують залучити шляхом партнерських грантів, ще 300 млрд – за рахунок позикових коштів та акціонерного капіталу та 250 млрд дол. в рахунок приватних інвестицій. При цьому план розбивається на три етапи, залежно від пріоритетності заходів, які планується впроваджувати. На першому етапі передбачається відновлення об'єктів критичної інфраструктури: ремонт котельень, мереж, житла, підтримка малого та середнього бізнесу. Другий етап, який охоплює 2023–2025 роки, передбачає безпосередню реалізацію проєктів з відновлення об'єктів соціальної сфери, будівництво житла.

Таблиця 1

Плани повоєнного відновлення України

Місце презентації	Необхідний обсяг фінансування	Термін фінансування	Характеристика
Міжнародна конференція з питань відновлення України, Лугано, Швейцарія, 4–5 липня 2022 року	Понад 750 млрд дол.	2022–2032 роки	Цілями спрямування фінансових ресурсів є: – у 2022 році підтримка фінансової стабільності та відбудова інфраструктури (60–65 млрд дол.); – у 2023–2025 роках відбудова інфраструктури (300 млрд дол.); – у 2026–2032 роках модернізація секторів економіки (400 млрд дол.).
Спільна оцінка уряду України, Європейської комісії та Світового банку щодо збитків від війни, 9 вересня 2022 року, Брюссель, Бельгія	Понад 349 млрд дол.	2022–2032 роки	Цілями спрямування фінансових ресурсів є: – у 2022 році для відбудови інфраструктури, очищення територій після війни, забезпечення людського розвитку, закупівлі газу та підтримки сільськогосподарської продукції (105 млрд дол.); – у 2025–2032 рр. для потреб модернізації секторів економіки (244 млрд дол.)
Міжнародна експертна конференція з питань відновлення, реконструкції та модернізації України, 25 жовтня 2022 року, Берлін, Німеччина	55 млрд дол.	2023 рік	Для відбудови інфраструктури 17 млрд грн та для фінансової стабільності 38 млрд дол.

Джерело: розроблено авторами на основі [5]

На третьому етапі, який розтягнеться аж до 2032 року планується вжити заходів з модернізації різних галузей економіки та приведення їх у відповідність до вимог щодо вступу України до Європейського Союзу.

Другий план повоєнного відновлення передбачає розрахунок мінімальної потреби у фінансових ресурсах для його проведення. При цьому важливо розуміти той факт, що прорахунок проведено станом на 1 червня 2022 року, а з того часу, враховуючи безперервні обстріли росії, сума збитків суттєво зросла.

Згідно з третім планом повоєнного відновлення, було заплановано залучити близько 38 млрд дол. для фінансування бюджетного дефіциту та ще 17 млрд для термінового відновлення соціальної, енергетичної та транспортної інфраструктури.

Наявність чіткого окреслення цілей сталого розвитку у післявоєнний період є життєво необхідною умовою впровадження таких програм з відновлення, адже це дозволить сформувати основи «зеленої» економіки, більш стійкої до глобальних викликів сучасності. При цьому пріоритет повинен бути зосереджений на перетворенні структури економіки у напрямку екологізації виробництва і транспортних систем, ресурсозбереження, енергоефективності та впровадження інноваційних маловідходних технологій.

Водночас Президент України Володимир Зеленський заявив про необхідність розробки чіткого розуміння сталого розвитку економіки після завершення війни, з урахуванням таких пріоритетів [10]:

- створення комфортного та вільного середовища з точки зору податків та адміністративних умов для малого та середнього бізнесу;
- цифровізація, безпека, судова, антикорупційна та інші реформи.

На його думку, питання стоїть не лише під час окреслення фронту роботи, а й створення передумов для переосмислення того, як повинна розвиватись країна, які галузі повинні стати основою зростання у післявоєнний період, які рішення та ресурси необхідно прийняти та залучити, щоб збільшити рівень переробки сировини всередині країни, а не продавати її за кордон тощо.

Вищенаведена інформація, дає нам розуміння того, що попри той факт, що війна продовжується, підготовку до післявоєнного відновлення необхідно проводити вже зараз, а масштабна фінансова підтримка світової спільноти – це той ключ, який при правильному розміщенні пріоритетів дозволить збудувати новий міцний фундамент для досягнення всіх поставлених цілей сталого розвитку у майбутньому.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, можемо стверджувати, що в останні роки перед повномасштабним вторгненням російської федерації Україна успішно розвивалась у напрямку до

забезпечення досягнення цілей сталого розвитку. Це підтверджувалось і оцінкою, проведеною ООН щодо досягнення цілей сталого розвитку, де Україна зайняла 36 місце в рейтингу. Проте, початок війни суттєво відкинув нашу країну з успішного шляху. В таких умовах, перелік цілей сталого розвитку за ступенем важливості для України був повністю перетворений: на передові позиції замість відповідального споживання та виробництва, якісної освіти, захисту і відновлення екосистеми суші, доступної й чистої енергії, скорочення нерівності, перемістились цілі щодо забезпечення миру, справедливості та сильних інститутів, подолання бідності, забезпечення гідних умов праці, економічного зростання, наявності чистої води та належних санітарних умов тощо. Очевидно, що власними силами забезпечити виконання поставлених цілей Україна не зможе. Відтак, ще влітку 2022 року розпочався процес формування планів з відновлення України із залученням міжнародної допомоги. Пріоритетними напрямками відновлення країни після війни повинні бути: створення сприятливих умов для ведення бізнесу, цифровізація, безпека, судова та антикорупційна реформи. В Україні для цього є всі необхідні ресурси, як не власні, то залучені. Проте вирішальну роль в успішності реалізації задуманого все-таки відіграє швидке завершення війни, чого зараз спрогнозувати неможливо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вальд Б. Сталий розвиток: що це, чому це важливо та до чого тут Україна. *Український капітал*. 2021. URL: <https://ucap.io/stalyj-rozvytok-shho-czechomu-cze-vazhlyvo-ta-do-chogo-tut-ukrayina/> (дата звернення: 09.06.2023).
2. Our Common Future. Report of the World Commission on Environment and Development. WCED, 1987. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (дата звернення: 09.06.2023).
3. Що таке цілі сталого розвитку? *UNDP Україна*. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 09.06.2023).
4. Бойко О. Сталий розвиток України: час державі та бізнесу об'єднатись. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/29/680231/> (дата звернення: 09.06.2023).
5. Скільки буде коштувати повоєнне відновлення України: перші оцінки. *Аналітичний портал Слово і діло*. 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/28/infografika/ekonomika/skilky-bude-kosh-tuvaty-povoyenne-vidnovlennya-ukrayiny-pershio-czinky> (дата звернення: 09.06.2023).
6. Відбудова України по війні, фізична і не тільки – експерти в Гарварді поділились думками. *LB.ua*. 2023. URL: https://lb.ua/blog/rebuilding_ukraine/546275_vidbudova_ukraini_viyni_fizichna_i_ne_tilky (дата звернення: 09.06.2023).

7. Україна піднялась в рейтингу сталого розвитку, випередила Росію. *Українська правда*. 2021. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/06/15/7297311/> (дата звернення: 09.06.2023).

8. Зміна реального ВВП у 2022 році. *Національний банк України*. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2022-rotsi#:~:text=Коментар%20Національного%20банку%20щодо%20зміни%20реального%20ВВП%20у%202022%20році,-14%20квіт.&text=У%202022%20році%20реальний%20ВВП,економіки%20за%20всю%20історію%20України> (дата звернення: 09.06.2023).

9. Буряк Є., Редько К., Чорновол А., Орленко О. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євро інтеграційні аспекти). *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія Юридична*. 2022. № 34. С. 140.

10. Кондратьєва А. Відновлення сталого економічного розвитку територій України після війни. *Громадський простір*. 2022. URL: <https://www.prostir.ua/?library=vidnovlennya-staloho-ekonomichnoho-rozvytku-terytorij-ukrajiny-pislya-vijny> (дата звернення: 10.06.2023).

REFERENCES:

1. Vald B. (2021). Stalyi rozvytok: shchotse, chomutse vazhlyvo ta do choho tut Ukraina [Sustainable development: what it is, why it is important and what is Ukraine here for]. *Ukrainskyi capital* [Ukrainian capital]. Available at: <https://ucap.io/stalyj-rozvytok-shho-cze-chomu-cze-vazhlyvo-ta-do-choho-tut-ukrajina/> (accessed 09 June 2023). (in Ukrainian)

2. WCED (1987). Our Common Future. Report of the World Commission on Environment and Development, URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (accessed 09 June 2023).

3. Shcho take tsili staloho rozvytku [What are the goals of sustainable development]? (n.d.). *UNDP Ukraina* [UNDP Ukraine]. Available at: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (accessed 09 June 2023). (in Ukrainian)

4. Boiko O. (2021). Stalyi rozvytok Ukrainy: chas derzhavi ta biznesu obiednatys [Sustainable development of Ukraine: time for the state and business to unite]. *Ekonomichna Pravda* [Economic truth]. Available at: 2021. <https://www.epravda.com.ua/col>

[umns/2021/11/29/680231/](https://www.epravda.com.ua/col-umns/2021/11/29/680231/) (accessed 09 June 2023). (in Ukrainian)

5. Skilky bude koshtuvaty povoyenne vidnovlennia Ukrainy: pershi otsinky [How much will the post-war reconstruction of Ukraine cost: first estimates]. (2022). *Analitychnyi portal Slovo i dilo* [Word and deed analytical portal]. Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/28/infografika/ekonomika/skilky-bude-koshtuvaty-povoyenne-vidnovlennya-ukrayiny-pershi-oczinky> (accessed 09 June 2023). (in Ukrainian)

6. Vidbudova Ukrainy po viini, fizychna i ne tilky – eksperty v Harvardi podilylys dumkami [Reconstruction of Ukraine after the war, physical and not only - Harvard experts shared their opinions]. (2023). *LB.ua*. Available at: https://lb.ua/blog/rebuilding_ukraine/546275_vidbudova_ukraini_viyini_fizychna_i_h_tml (accessed 09 June 2023). (in Ukrainian)

7. Ukraina pidnialas v reitynhy staloho rozvytku, vyperedyala Rosiiu [Ukraine rose in the rating of sustainable development, ahead of Russia]. (2021). *Ukrainska Pravda* [Ukrainian Truth]. Available at: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/06/15/7297311/> (accessed 09 June 2023). (in Ukrainian)

8. Zmina realnoho VVP u 2022 rotsi [Change in real GDP in 2022]. (2023). *Natsionalnyi bank Ukrainy* [National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2022-rotsi#:~:text=Коментар%20Natsionalnogo%20банку%20shchodo%20zminy%20realnoho%20VVP%20u%202022%20rotsi,-14%20kвіт.&text=У%202022%20rotsi%20realnyi%20VVP,економіки%20за%20всю%20історію%20України> (accessed 09 June 2023). (in Ukrainian)

9. Buriak Ye., Redko K., Chornovol A., Orlenko O. (2022). Sotsialno-ekonomichni aspekty staloho rozvytku Ukrainy v umovakh viiny (yevro intehtratsiini aspekty) [Socio-economic aspects of sustainable development of Ukraine in the conditions of war (European integration aspects)]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Serii ekonomichna. Serii Yurydychna*. [Scientific notes of the Lviv University of Business and Law. The series is economical. Legal series], vol. 34, p. 140. (in Ukrainian)

10. Kondratieva A. (2022). Vidnovlennia staloho ekonomichnoho rozvytku terytorii Ukrainy pislia viiny [Restoration of sustainable economic development of the territories of Ukraine after the war]. *Hromadskyi prostir* [Public space]. Available at: <https://www.prostir.ua/?library=vidnovlennya-staloho-ekonomichnoho-rozvytku-terytorij-ukrajiny-pislya-vijny> (accessed 10 June 2023) (in Ukrainian).